Informació

Dissabte, 13 de desembre
al Centre Cívic Torre Llobeta

c/ Santa Fe, 2

08031 Barcelona

Entrada Lliure.

Confirmació assistència:
Tel. 93 452 10 08
Fax. 34 93 323 80 52
ceesc@ceesc.es

Organització:

Forum BARCELONA 2004

ceesc

Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya

c/Aragó 141-143, 4a planta
08015 - Barcelona
Tel. 93 452 10 08

DG: Jordi Sales

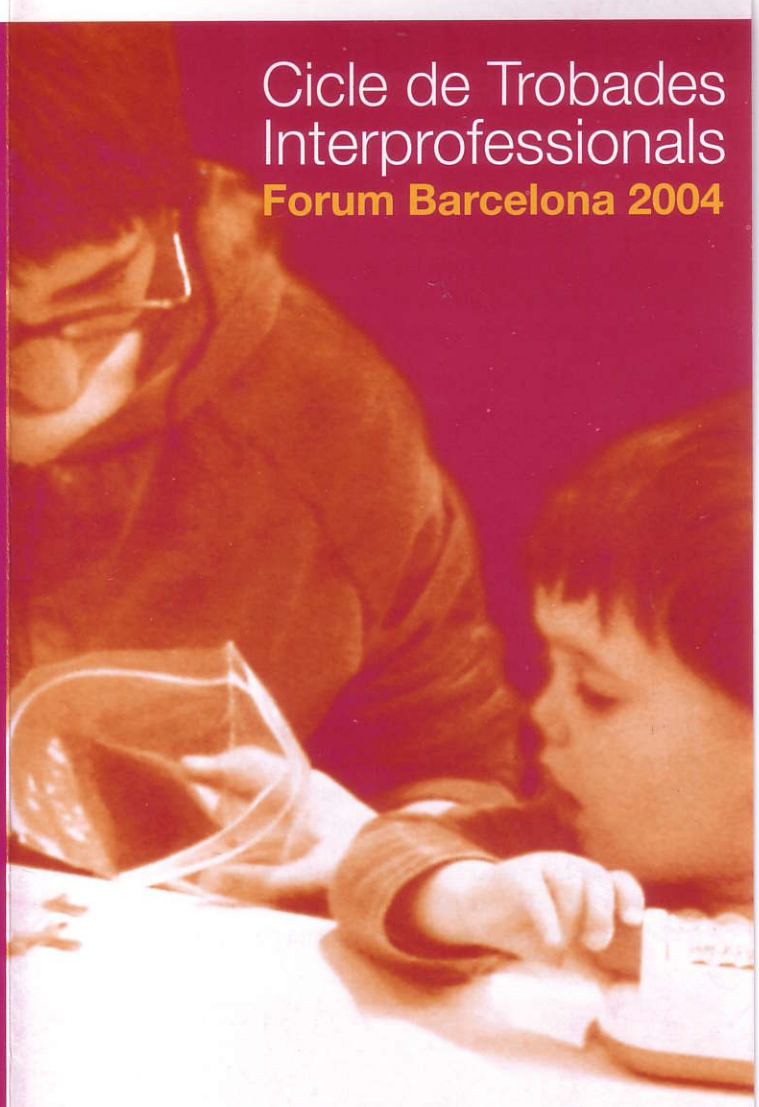

Cicle de Trobades Interprofessionals

Forum Barcelona 2004

Voluntaris i professionals de l'atenció a les persones

Espais de confluència

Dissabte, 13 de desembre de 2003

Trobada Interprofessional *Professionals i Voluntaris de l'atenció a les persones: Espais de confluència*

Disciplines i Rols Professionals actuals requerits en l'exercici de l'atenció social

Sr. Josep Ma Canyelles i Pastò.
Gerent de l'INCAVOL

Barcelona, 13 de desembre de 2003

1.- Interès de la qüestió

No és una qüestió col·lateral sinó que té la seva rellevància i actualitat. Si bé es va plantejar amb força a inici dels anys 90 fruit de l'eclosió del voluntariat que s'hi va produir, i del fet que apareixien en escena les primeres polítiques públiques diàfanes de promoció d'aquest fenomen social i solidari que és el voluntariat, és raonable que la conjuntura del propi sector –el tercer sector, en aquest cas- faci aconsellable reprendre el debat que en certa manera ja havia quedat bastant superat.

La superació del debat venia marcada per la definició amb elements explícits i d'altres més tàcits al voltant d'un model català de l'associacionisme i el voluntariat que aportaven un consens central en aspectes bàsics i rellevants respecte a la qüestió que volem afrontar.

2.- Model Català de l'Associacionisme i el Voluntariat

A Catalunya existeix un dens teixit associatiu, marcat per una tradició i alhora per un procés de renovació i de desenvolupament produït en els darrers quinze anys. Entre els elements que ens permeten parlar d'un model, encara que l'expressió grandiloqüent no respongui a un fet sistemàtic ni molt menys academitzat, hi hauria una realitat d'entitats molt diverses tant en dimensions, estils, sectors… i una realitat i una voluntat del voluntariat com a fet d'arrel associativa.

Aquests consensos s'han anat elaborant com a fruit de la tradició i de moments especialment indicats de posada en comú i elaboració d'acords, molt especialment els congressos de voluntariat, pel que impliquen de trobada del sector amb la pròpia administració i altres agents, entre d'altres marcs més clarament interassociatius.

3.- Un debat per damunt del dels anys 80-90

No correspon ara parlar de voluntariat sí o voluntariat no. Aquest seria un debat nominalista i essencialista, que ja està superat absolutament, ja que d'un manera molt transversal hom ha convingut que el voluntariat té un paper social necessari i complentari.

També podem considerar prou superat el debat sobre on sí i on no. No podríem quedar-nos en aquest debat sobre els límits, ja que amb l'acord base sobre la realitat associativa del voluntariat, és una afirmació constitucional el fet que les persones tenen dret a organitzar-se, i dins d'un respecte al marc legal, ningú pot obstaculitzar que puguin promoure prestacions diverses de serveis.

En tot cas, entenc –i proposo- que el debat pertinent rau en "voluntariat, sí però com?", és a dir, quins han de ser els paràmetres de col·laboració, com s'ha d'estandarditzar i protocolitzar el servei.

I és oportú de fer-lo per les circumstàncies següents:

a) Cada cop és més gran el nombre de voluntaris que conviuen dins organitzacions amb persones remunerades. El mateix, però des d'una altra òptica: cada cop són les mes les entitat que complementen les dues figures dins la pròpia organització
b) El desenvolupament del tercer sector i la previsió que aquest continuï assumint majors responsabilitats socials i gestió de serveis diversos, farà que sigui creixent el nombre de circumstàncies de confluència de voluntaris i remunerats i la necessitat de regular-ho.

4.- El paper dels agents socials

A Catalunya, els agents socials, especialment els dos principals sindicats, sempre han fet una aproximació propera al fenomen del voluntariat, tot destacant-ne els seus valors positius i, en tot cas, vetllant per evitar situacions que poguessin formar part de pràctiques no recomanades respecte al creuament amb funcions remunerades.

De fet, tots dos sindicats formen part del Consell Assessor de l'Institut Català del Voluntariat, i han pres part en processos importants com el consens dels dos congressos catalans del voluntariat.

És bo saber mantenir aquest espai de consens, perquè l'interès per evitar formes no adequades d'intervenció voluntària correspon a tothom: també el propi sector i la mateixa administració, en tant que un avanç de pràctiques no recomanades podria suposar una crítica social àmplia i un descrèdit per al conjunt del voluntariat.

En qualsevol cas, cal actuar sempre amb mesura, des de l'observació de la realitat i les tendències, corregint si s'escauen les anomalies que es produeixin però evitant que qualsevol acció d'esmena pogués resultar una bufetada a les persones que han pres l'opció de compromís voluntari.

Un exemple: deu anys enrere eren molts els ajuntaments que, en els seus serveis socials, disposaven de col·laboració directa de voluntaris. És evident que no és el funcionament adequat, i que sovint ni tant sols aportava un marc de trobada col·lectiu del conjunt dels voluntaris –era una relació directa voluntari-assistent social- i que incorria en el risc d'acabar essent un complement no de les polítiques socials sinó del treballador social en allò que no arribava. L'esforç per part de l'Incavol va tenir un important pes pedagògic en el sentit d'intentar corregir una anomalia però sense estigmatitzar les persones concretes que hi col·laboraven. Calia fer un procés per tal que aquells ajuntaments facilitessin el trànsit dels voluntaris a entitats de voluntariat i per l'establiment d'acords o convenis de l'administració amb aquelles. El voluntari no en té cap culpa ni responsabilitat i fóra altament injust que se li transmetés o rebés un missatge respecte la incorrecció del seu model de prestació. Cal actuar, doncs, amb diligència, amb idees clares sobre els models d'intervenció, però a partir de mesures suaus que facilitin una

evolució de procés no tant per corregir sinó per fer evolucionar cap a formes més adequades.

5.- Hem dit regular-ho?

La posició que hem compartit majoritàriament sector i Administració ha estat la d'abonar l'autoregulació, com a criteri bàsic.

En primer lloc, no té sentit regular el voluntariat stricto senso, per la magnitud del que implica i sobretot la diversitat del que encabeix. Ens hauríem de remuntar en aquest moment als argumentaris que el Govern de la Generalitat de Catalunya va emprar en contra de la Ley Española del Voluntariado, l'any 1996.

A Catalunya, precisament, en un acord que va prendre cos en el marc del 1r Congrés Català del Voluntariat (1995), es va optar de mutu acord per no fer una llei de voluntariat. Alternativament es va fer la Carta del Voluntariat, amb els drets i deures, reconeguda pel Parlament de Catalunya a l'any següent, un document que avui en diríem un codi ètic. El voluntariat és una realitat massa vasta, àmplia, per poder-lo regular unívocament en una llei. Si el voluntariat és una realitat associativa, i que a més actua en camps absolutament divergents, allò que cal regular és:

a) El marc jurídic d'enquadrament dels voluntaris. En aquest cas, dos anys després (1997) es va promulgar la llei catalana d'Associacions, que a més, coherentment, abordava el tema del voluntariat.
b) El marc d'intervenció del voluntariat en aquells sectors en que així sigui convenient. Especialment aquells sectors on hi ha una prestació a tercers, o una prestació en altres països, etc.

6.- Confluències diverses

De fet, la confluència de figures diferents dins una mateixa organització no es limita a voluntaris i remunerats; les organitzacions socials també solen tenir altres modalitats i que el en futur poden augmentar: voluntaris, col·laboradors externs remunerats o no, assalariats, voluntaris d'empresa, becaris, pràctiques, pocs anys enrere els objectors de consciència, potser en el futur alguna figura tipus servei civil,... Aquesta realitat fa més difícil la gestió dels recursos humans de moltes entitats i, de vegades, ha fet recomanable separar els projectes dins una entitat que estan més orientat a voluntariat o bé a gestió assalariada.

Per cert, no ho volgut fer d'entrada per mor de no semblar abanderat de tòpics, però faig ara la falca: us haureu adonat que no parlo de professionals sinó d'assalariats o remunerats. No cal dir que és una opció deliberada, per tal com el règim d'implicació a una organització (voluntari o contractat) no té perquè tenir un correlat amb la seva professionalitat. I deixant de banda la interpretació sobre professionalitat, que no voldria que s'entengués en un sentit corporativista, en tot cas, és evident i habitual que pot haver-hi voluntaris altament professionals.

7.- I el destinatari, què?

No hem parlat del destinari, el qual de vegades acaba essent el perjudicat del model: un exemple: quan advoquem per un voluntari enquadrat en organitzacions sense ànim de lucre, podem provocar que la persona gran que està en una residència tingui una possibilitat de poder gaudir del suport del voluntariat en funció de la titularitat de la iniciativa de la residència: si és pública, privada o social. De cara a facilitar que també les residències privades o les públiques puguin disposar de col·laboració del voluntariat hem promogut per mitjà d'un acord entre l'entitat dels usuaris i la patronal un programa per a fer possible que els voluntaris puguin intervenir en unes condicions d'enquadrament, de seguretat jurídica, de formació i elements de seguiment i participació, etc, correctes.

Uns altres exemples els podríem posar respecte als hospitals o també respecte a les institucions penitenciàries. De fet, en tots els marcs institucionalitzats, que tenen una orientació clarament professional i amb personal remunerat, és on es pot produir una situació de major frec i que la manca de model acordat sigui un limitador de la seva normal expressió i del seu creixement.

Des de l'Incavol hem prioritzat el treball amb aquests col·lectius, en aquests sectors, donada la clara responsabilitat pública que s'hi dóna al darrere i la necessitat que la pròpia administració lideri aquest procés. Projectes com aquest fan possible que els espais de col·laboració, confluència, entre voluntaris i remunerats es pugui produir sota uns criteris compartits, pactats i acceptats, per a un marc prou ampli que remogui dificultats i aboni el desenvolupament i creixement de la intervenció en aquest sector.

Les institucions han d'establir acords en aquells casos en que les entitats actuïn dins les polítiques públiques, especialment via convenis, que clarifiqui el marc d'actuació i que perfili les accions dels voluntaris.

8.- Qualitat de l'acció voluntària

Entre els reptes que té el sector associatiu hi ha el de la qualitat, donar resposta a les demandes que fa la pròpia societat i fer-ho d'acord amb uns estàndards de qualitat.

En l'avenç de la qualitat, i més si ens centrem en el paper dels voluntaris, és obvi que la formació hi té un paper central. Una formació que té una dimensió tècnica sobre la matèria d'intervenció però també una dimensió sobre la pràctica voluntària en si, sobre els valors d'aquest compromés. Per això l'Institut Català del Voluntariat promou, des de l'any 1994, el Pla de Formació del Voluntariat de Catalunya, que promou formació per a sectors i nivells prou diversos.

En conclusió, és oportú avançar en la definició d'uns criteris de referència que facilitin una posició clara del voluntariat dins d'unes organitzacions cada cop més complexes i, alhora, de les organitzacions d'un tercer sector creixent dins el seu context social.